

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความหมายของ "รัฐศาสตร์"

รัฐศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่เก่าแก่ศาสตร์หนึ่งในหมวดวิชาสังคมศาสตร์ (Social Science) ศัพท์คำว่า "รัฐศาสตร์" ตรงกับคำในภาษาอังกฤษคือ "Political Science" ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้หลายประการด้วยกัน ได้แก่

ซี ดี โรดี (C.D. Rhodée), ที เจ แอนเดอร์สัน (T.J. Anderson) และ ซี คิว คริสทอล (C.Q. Christol) ให้ความหมายว่า "รัฐศาสตร์ คือศาสตร์ที่ว่าด้วยรัฐ (Science of State) หรือศาสตร์ที่ว่าด้วยการปกครอง หรือศาสตร์ที่ว่าด้วยรัฐบาล (Science of Government) หรือคือ วิชาการเมือง หรือศาสตร์ว่าด้วยการเมือง หรือ คือ ศาสตร์ว่าด้วยอำนาจปกครองรัฐหนึ่ง และการแข่งขันมีอำนาจในรัฐหนึ่ง¹

เคซซาที วงศ์โกมลเชษฐ์ ให้ความจำกัดความว่า

รัฐศาสตร์ เป็นวิชาที่ศึกษาเกี่ยวกับรัฐ การกำเนิด การวิวัฒนาการของรัฐและรัฐในสภาพที่เป็นอยู่ เกี่ยวกับองค์การปกครองหรือสถาบันการเมืองที่คงอยู่ กฎหมายและรักษากฎหมาย ความเป็นไปตามกฎหมาย เกี่ยวกับการติดต่อสัมพันธ์ของ เอกชน (Individual) หรือกลุ่มชน (Group) กับรัฐ และความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับรัฐ ตลอดจนการศึกษาถึงแนวความคิดทางการเมือง (Political Ideas) อันมีอิทธิพลมหาศาลต่อความคิดของนักการเมืองเอกของโลก และ

¹C.D. Rhodée, T.J. Anderson, and C.Q. Christol, Introduction to Political Science (Tokyo : Kokagusha, 1957), p.4.

คือวิวัฒนาการของรัฐและการเปลี่ยนแปลงของระบบการปกครองรัฐในโลก
รัฐศาสตร์ เป็นวิชาที่ศึกษาถึงพฤติกรรมทางการเมืองหรือการแสวงหาอำนาจ
(Power-seeking) ของกลุ่มการเมืองหรือภายในกลุ่มการเมืองหรือของ
สถาบันการเมืองการพยายามมีอิทธิพลต่อนโยบายของรัฐ และการกำเนิด
นโยบายของรัฐด้วย¹

ทินพันธุ์ นาคะตะ กล่าวถึง ความหมายของรัฐศาสตร์โดยสรุปว่า วิชารัฐศาสตร์
หมายถึง การศึกษาเรื่องการเมืองการปกครองและเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งนี้เช่น กำเนิด
การเกิด การรวม การเปลี่ยนแปลงและความเสื่อมของชุมชนทางการเมืองทั้งหลาย ตลอดจน
จรรยาบรรณของการปกครองกฎเกณฑ์และการปฏิบัติที่ชุมชนต่าง ๆ แก่ปัญหาการขัดแย้ง หรือ
ทำการตัดสินใจ รวมทั้งนโยบายสาธารณะของแต่ละชุมชน กับความสัมพันธ์ที่ชุมชนต่าง ๆ
มีต่อกัน เรื่องสำคัญที่ศึกษาเช่น ความรุนแรง การปฏิวัติ การสงคราม ความสงบเรียบร้อย
การปกครองแบบประชาธิปไตยกับเผด็จการ การเลือกตั้ง การบริหาร หน้าที่พลเมือง การ
สรรหาผู้นำ ความปลอดภัยของชาติกับองค์การระหว่างประเทศ ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่าย
บริหารกับฝ่ายนิติบัญญัติ กระบวนการยุติธรรม พรรคการเมือง กลุ่มผลประโยชน์กับพฤติกรรม
ทางการเมือง การกำหนดนโยบาย สาธารณะ วัฒนธรรมและอุดมการณ์ทางการเมือง รวมทั้ง
ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของประชาชน²

จรรยา สุภาพ กล่าวถึง วิชารัฐศาสตร์ว่า เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยรัฐ (The Science of
the State) ซึ่งจัดว่าเป็นสาขาหนึ่งของวิชาสังคมศาสตร์ที่กล่าวถึงทฤษฎี การจัดองค์การ
การเมือง การปกครอง รัฐบาล และวิธีดำเนินการต่าง ๆ ของรัฐ และหมายถึง ระบบและ

¹ เศษชาติ วงศ์โกมลเชษฐ์, หลักรัฐศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ 8, (พระนคร :
โรงพิมพ์สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2515), หน้า 2.

² ทินพันธุ์ นาคะตะ, "รัฐศาสตร์" ใน รัฐศาสตร์ : สถานภาพและพัฒนาการ,
สมมติ จัทรวงศ์, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
2521), หน้า 15-16.

กระบวนการทางการเมืองมากกว่าที่จะหมายถึงสถาบันทางการเมือง¹

ประวัติความเป็นมาของวิชารัฐศาสตร์

การศึกษาเรื่องรัฐและการเมืองนั้น ได้เริ่มต้นมาตั้งแต่สมัยกรีกโบราณ คือ ประมาณ 500 - 300 ปีก่อนคริสตกาล อาจถือได้ว่าเพลโต (Plato) เป็นบิดาของวิชาทฤษฎีการเมือง และอริสโตเติล (Aristotle) ควรได้รับการยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งวิชารัฐศาสตร์ อริสโตเติลเป็นผู้ริเริ่มการศึกษาโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ได้ศึกษารัฐบาลด้วยวิธีการสังเกตการณ์ที่ประจักษ์จริง (Empirical Observation) แต่มิได้ให้หลักการประชาธิปไตยมากนัก²

การสอนและการศึกษาเรื่องของการเมืองในมหาวิทยาลัยอย่างจริงจังนั้น ไม่ปรากฏว่าได้มีการกระทำกันจนกระทั่งกลางศตวรรษที่ 19 จึงได้เริ่มการศึกษาการเมืองกัน ในฐานะเป็นศาสตร์แขนงหนึ่งเรียกว่า "ศาสตร์ว่าด้วยการเมือง" (Political Science) อังกฤษเป็นประเทศแรกที่เปิดสอนศาสตร์ว่าด้วยการเมืองหรือรัฐศาสตร์กันในระดับมหาวิทยาลัย โดยมีการจัดตั้งวิทยาลัยขึ้น วิทยาลัยหนึ่งในลอนดอนในปี พ.ศ. 2438 ชื่อว่า "วิทยาลัยเศรษฐศาสตร์และรัฐศาสตร์แห่งลอนดอน" (London School of Economics and Political Science) สำหรับประเทศไทยเพิ่งจะมีการเรียนการสอนศาสตร์แขนงนี้ในมหาวิทยาลัยอย่างจริงจัง หลังจากที่ได้จัดตั้ง "มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และการเมือง" ขึ้นในปี พ.ศ. 2477 วิชาที่สอนมุ่งเน้นหนักที่กฎหมาย และสอนวิชารัฐศาสตร์บ้าง หลักสูตรส่วนใหญ่

¹ จรูญ สุภาพ, หลักรัฐศาสตร์ (ฉบับพิศการแนวทฤษฎีและประยุกต์) (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2518), หน้า 449.

³ จรูญ สุภาพ, เรื่องเดียวกัน, หน้า 551.

เป็นแนวการศึกษาทางกฎหมายและสถาบัน¹

ปัจจุบันประเทศไทยมีมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนวิชารัฐศาสตร์ระดับปริญญาบัณฑิต อยู่ 5 แห่งคือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยรามคำแหง และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ นอกจากนี้ยังมีสถาบันการศึกษา ระดับสูงอีกหลายแห่งเปิดสอนวิชารัฐศาสตร์ แม้ว่าจะมิได้ประสาทปริญญาบัณฑิตทางรัฐศาสตร์ แต่ก็มิไครงการจะเปิดสอนในอนาคต เช่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นต้น²

สำหรับในสถาบันฝึกหัดครู กำหนดให้ภาควิชาเศรษฐศาสตร์และการเมือง เป็นผู้เปิดสอนวิชารัฐศาสตร์ ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนวิชาเอกสังคมศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง และระดับปริญญาตรี ทั้งที่เป็นวิชาบังคับและวิชาเลือก

ขอบเขตของวิชารัฐศาสตร์

ผู้เชี่ยวชาญองค์การวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งองค์การสหประชาชาติ (UNESCO) ได้พิจารณากำหนดขอบเขตของวิชารัฐศาสตร์ มีเนื้อเรื่องที่จะคงศึกษา ดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีทางการเมือง (Political Theory) หรือปรัชญาทางการเมือง (Political Philosophy)

¹ กระทบต ของธรรมชาติ, "การเมืองคืออะไร," วารสารสังคมศาสตร์ (กรกฎาคม 2515) : 113-114.

² จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย, หลักสูตรปริญญาตรีศึกษารัฐศาสตร์ 2522, หน้า 2.

2. สถาบันทางการเมือง (Political Institutions) ไค้แก

- รัฐธรรมนูญ (Constitution)
- การปกครองท้องถิ่น (Regional and Local Government)
- การบริหารราชการ (Public Administration)
- หน้าที่ของรัฐในทางเศรษฐกิจและสังคม (Economic and Social

Function of Government)

- สถาบันการเมืองเปรียบเทียบหรือการปกครองเปรียบเทียบ (Comparative Political Institutions or Governments)

3. กลุ่มพลังทางการเมือง (Pressure Groups) ไค้แก

- พรรคการเมือง (Political Parties)
- กลุ่มและสมาคม (Groups and Associations)
- บทบาทของประชาชนในทางการเมือง และการบริหารราชการ

(Participation of the Citizen in the Government and Administration)

- มติมหาชน (Public Opinion)

4. ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ (International Relations) ไค้แก

- การเมืองระหว่างประเทศ (International Politics)
- องค์การและการบริหารงานระหว่างประเทศ (International

Organization and Administration)

006743

- กฎหมายระหว่างประเทศ (International Laws)

ในปัจจุบันการบริหารราชการ (Public Administration) ได้เคลื่อนไหว ขยายตัวกว้างขวาง และมีความสำคัญเด่นชัดขึ้น จึงได้แยกตัวเองออกเป็น วิชารัฐประศาสนศาสตร์ (Administrative Science) และต่อมาได้มีการศึกษาก้าวหน้า เปลี่ยนแปลงไปมากจนถือเป็น "การบริหารเพื่อพัฒนาการหรือพัฒนาบริหารศาสตร์ (Development Administration)" ซึ่งมีสาขาวิชาแตกแขนงออกไปหลายสาขา มุ่งตรงสู่เป้าหมายในการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ เป็นสำคัญ

ส่วนวิชาสถาบันการเมือง เปรียบเทียบหรือการปกครอง เปรียบเทียบ
(Comparative Political Institution or Governments) นั้น เติบโตขึ้นมา
แต่เพียงระเบียบการปกครองและการเมืองของประเทศในยุโรปและสหรัฐอเมริกา เป็น
สำคัญซึ่งนำมาใช้กับประเทศเกิดใหม่ หรือประเทศที่ยังพัฒนาไม่ได้ จึงได้พยายามศึกษาและ
วางทฤษฎีเป็นการเฉพาะขึ้นใหม่ ถือว่าเป็นการศึกษาเพื่อ "การพัฒนาทางการเมือง"
(Development Politics)¹

ความสัมพันธ์ของวิชารัฐศาสตร์กับสาขาวิชาอื่น ๆ

วิชารัฐศาสตร์นั้น เป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับการรวมตัวของมนุษย์ในทางการเมือง
หรืออีกนัยหนึ่ง เป็นการศึกษาเกี่ยวกับรัฐ ซึ่งเป็นที่รวมของประชาชนเข้าด้วยกันเกี่ยวกับลักษณะ
หลักเกณฑ์และวิธีการปกครองของมนุษย์ ด้วยเหตุนี้ การศึกษาวิชานี้ต้องอาศัยความรู้ของ
สาขาวิชาอื่น ๆ ประกอบด้วย วิชารัฐศาสตร์จึงเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาต่าง ๆ ดังจะกล่าว
ต่อไปนี้

1. ความสัมพันธ์ระหว่างวิชารัฐศาสตร์กับวิชาประวัติศาสตร์ วิชาประวัติศาสตร์
ให้ประโยชน์กับวิชารัฐศาสตร์หลายประการ

ก. ประวัติศาสตร์ให้หลักฐานต่าง ๆ เกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต
โดยเหตุนี้ทำให้นักรัฐศาสตร์สามารถเข้าใจถึงแนวทางของปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในรัฐ

ข. ประวัติศาสตร์ให้ข้อมูลที่มีค่าหลายประการเกี่ยวกับตัวรัฐในอดีต
เช่น ข้อมูลเกี่ยวกับบ้านการเมือง การเศรษฐกิจและสังคม

¹ กรมการฝึกหัดครู, หน่วยศึกษานิเทศก์, พื้นฐานการเมืองและการปกครองของไทย,
(กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมตำรวจ, 2520), หน้า 4-5.

ค. จากบันทึกเหตุการณ์หรือข้อมูลต่าง ๆ ทำให้บังเกิดผลประการหนึ่ง ก็คือ นักรัฐศาสตร์สามารถจะใช้เป็นรากฐานในการวิเคราะห์หาแนวโน้มของเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต เพราะถ้าเหตุการณ์ในอดีตเกิดขึ้นซ้ำ ๆ กันหลายครั้ง ก็อาจจะคาดคะเนได้ว่า สิ่งนั้นอาจจะเกิดขึ้นได้อีก นอกจากนี้เหตุการณ์ในประวัติศาสตร์สามารถทำให้ให้นักรัฐศาสตร์เข้าใจถึงปัญหาต่าง ๆ หรืออีกนัยหนึ่งสิ่งที่ประวัติศาสตร์บันทึกไว้จะเป็นสิ่งที่ให้ความกระจ่างในการวิเคราะห์หาคำตอบปัญหาบางประการของนักรัฐศาสตร์

2. ความสัมพันธ์ระหว่างวิชารัฐศาสตร์กับวิชาเศรษฐศาสตร์

ความสัมพันธ์นี้เพิ่งเกิดขึ้นในศตวรรษที่ 19 เศรษฐศาสตร์มุ่งศึกษาเกี่ยวกับการผลิต การใช้ทรัพยากร การแบ่งสรรปันส่วน การบริโภค วิชาที่จึงเกี่ยวข้องกับประชาชนโดยทั่วไป การปกครองประเทศนั้นจำต้องนำเอาวิชาเศรษฐศาสตร์มากำหนดนโยบายทางการเมืองด้วย เพราะการเศรษฐกิจเกี่ยวข้องกับพลเมืองของรัฐโดยตรง เพราะทุกคนต้องดำรงชีวิต ต้องใช้จ่าย ต้องมีการแลกเปลี่ยน ต้องมีการแบ่งปันผลผลิต สภาพแวดล้อม อาจทำให้ประเทศเจริญหรือประสบปัญหายุ่งยากได้ เพราะฉะนั้นรัฐหรือประเทศจึงต้องนำเอาหลักเกณฑ์ เอาข้อเท็จจริงต่าง ๆ ในด้านเศรษฐกิจมาใช้กำหนดนโยบายหรือการกระทำการเมืองการปกครองด้วย การศึกษาวิชารัฐศาสตร์จะได้ผลสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อสามารถเข้าใจลักษณะและพื้นฐานทางเศรษฐกิจได้อย่างถ่องแท้

3. ความเกี่ยวข้องระหว่างวิชารัฐศาสตร์และวิชาภูมิรัฐศาสตร์

วิชาภูมิรัฐศาสตร์ เป็นวิชาที่กล่าวถึงความสำคัญของประเทศในเชิงภูมิศาสตร์ ที่จะมีผลกระทบกระเทือนต่อลักษณะในด้านการเมืองการปกครองของประเทศนั้นๆ สภาพทางภูมิศาสตร์หลายประการ มีความสำคัญต่อการปกครอง มีความสำคัญต่อการดำเนินนโยบายภายในประเทศและภายนอกประเทศ อาทิเช่น

- ก. ลักษณะของพรมแดน
- ข. ลักษณะปริมาณและขนาดของประชาชน
- ค. ลักษณะของทรัพยากร

ง. ลักษณะที่คั่ง

จ. ลักษณะของภูมิภาค

สิ่งคั่งกล่าวข้างต้นนี้ เป็นปัจจัยที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการเมืองของประเทศอย่างแท้จริง และจะมีทั้งวิธีทางทางการเมืองของแต่ละประเทศ ให้ดำเนินไปในทางใดทางหนึ่ง เพราะฉะนั้น การที่จะเข้าใจปัญหาทางการเมืองของประเทศใด การที่จะทราบนโยบายของประเทศอื่น การคาดคะเนวิธีทางการเมืองของประเทศใด จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาปัจจัยคั่งกล่าวข้างต้นประกอบด้วย

4. ความเกี่ยวพันระหว่างวิชารัฐศาสตร์กับสังคมวิทยา

สังคมวิทยา ศึกษาสังคมทั้งหมด โดยพิจารณาในแง่โครงสร้าง การเปลี่ยนแปลง และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ รวมทั้งปัญหาต่าง ๆ ของสังคม มานุษยวิทยา ซึ่งเป็นแขนงวิชาที่ใกล้ชิดกับสังคมวิทยาก็ศึกษาเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับตัวมนุษย์ วิชารัฐศาสตร์ ท้องอาศัยผลและเนื้อหาของวิชาดังกล่าว เพราะรัฐต้องเกี่ยวพันกับสังคม ชุมชนมนุษย์อย่างใกล้ชิด อิทธิพลของปัจจัยหรือองค์ประกอบทางสังคม เช่น วัฒนธรรม มีผลบังคับพฤติกรรมของประชาชนโดยตรง การที่จะเข้าใจลักษณะพฤติกรรมทางการเมือง หรือปัญหา หรือปรากฏการณ์ในทางการเมืองนั้น จำต้องเอาหลักของสังคมวิทยามานุษยวิทยา มาประกอบข้อวินิจฉัยด้วย

5. ความสัมพันธ์ระหว่างวิชารัฐศาสตร์กับวิชาจิตวิทยา

การปกครองเกี่ยวข้องกับประชาชน ประชาชนจะประพฤติปฏิบัติอย่างไร ก็มีผลกระทบกระเทือนการเมืองทั้งสิ้น และความมั่นคง ความเจริญทางการเมืองก็ขึ้นอยู่กับ การสนับสนุนของประชาชน การที่จะทำให้ประชาชนรวมกลุ่มกันในลักษณะที่เป็นประโยชน์ ท้องอาศัยการศึกษาว่า มนุษย์นั้นมีแนวพฤติกรรมอย่างไร มีลักษณะพฤติกรรมอย่างไร การที่จะทราบสิ่งเหล่านี้ก็ต้องอาศัยวิชาจิตวิทยา ซึ่งศึกษาเกี่ยวกับ อารมณ์ จิตใจ มูลเหตุที่ชักจูงให้บุคคลประพฤติอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือมูลเหตุที่ทำให้บุคคลละเว้นไม่ประพฤติอย่างใดอย่างหนึ่ง วิชาจิตวิทยาจึงเป็นประโยชน์ในแง่ที่ช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้อง และเป็น

แนวทางที่ช่วยให้กำหนดนโยบายการเมืองที่เหมาะสม

6. วิชารัฐศาสตร์มีความสัมพันธ์กับการศึกษาในด้านจริยธรรม

จริยธรรมเกี่ยวข้องกับศีลธรรมและคุณธรรมอย่างใกล้ชิด จริยธรรมเป็นคุณค่าที่มนุษย์ยอมรับและนำมาใช้ จริยธรรมยอมให้ประโยชน์แก่ชุมชนเป็นอันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นสิ่งที่ชักนำให้มนุษย์ได้ทำกรรมดีหรือสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน จริยธรรมเกิดมาจากนักคิดต่าง ๆ หลายยุคหลายสมัย วิชารัฐศาสตร์ของอาศัยหลักจริยธรรมอยู่มาก เพราะเหตุว่าการปกครองจะใดผลดีหรือไม่ ก็อยู่ที่ความเข้าใจและการยอมรับจริยธรรมของผู้ปกครองและผู้ถูกปกครอง การดำเนินงานทางการเมืองทั้งภายในและระหว่างประเทศ ถ้าอยู่ในกรอบของจริยธรรมแล้วก็จะ เป็นประโยชน์ต่อมนุษยชาติอย่างใหญ่หลวง

7. ความสัมพันธ์ระหว่างวิชารัฐศาสตร์กับนิติศาสตร์

วิชานิติศาสตร์หรือกฎหมาย เป็นเรื่องของกฎเกณฑ์ข้อบังคับที่ช่วยให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างเป็นระเบียบ ทำให้ประชาชนสามารถรวมตัวกันขึ้นเป็นรัฐเป็นประเทศได้ กฎหมายเป็นเครื่องมือของรัฐ เป็นเครื่องมือที่ส่งเสริมให้หน่วยงานการเมืองและรัฐดำเนินได้โดยปราศจากอุปสรรค กล่าวได้ว่าสิทธิหน้าที่ ความเป็นระเบียบ ความยุติธรรม และความมั่นคงของชุมชนทางการเมืองนั้นเกิดขึ้นจาก การบัญญัติ และการใช้บังคับกฎหมายเป็นประการสำคัญ

8. ความสัมพันธ์ระหว่างวิชารัฐศาสตร์กับปัญหาสังคม

ทุกรัฐจะต้องเผชิญกับปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นอยู่ตรงที่ความมากมายและความรุนแรงเท่านั้น ฉะนั้นการแก้ การขจัด การลดปัญหาสังคม จึงเป็นนโยบายและเป้าหมายสำคัญของรัฐ วิชารัฐศาสตร์ซึ่งเกี่ยวกับการปกครอง จึงไม่อาจเลี่ยงปัญหาสังคมได้ ลักษณะของปัญหาสังคม และหนทางที่จะแก้ไขเป็นภาระสำคัญยิ่งในทางรัฐศาสตร์ เพราะปัญหาสังคมย่อมกระทบกระเทือนต่อความมั่นคง และความเจริญของประเทศ ฉะนั้น การศึกษา

ปัญหาสังคมและความเข้าใจในเรื่องนี้จึงเป็นพื้นฐานทางการเมืองการปกครองโดยตรง¹

ตามหลักสูตรการฝึกหัดครูของสภาการฝึกหัดครู 2519 ศึกษารัฐศาสตร์ ที่เป็นวิชาบังคับของนักศึกษาวิชาเอกสังคม ศึกษาระดับปริญญาตรี คือ วิชารัฐ .211 (กฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายสำหรับประชาชน) และเปิดวิชาเลือกรัฐศาสตร์อีก 3 รายวิชา ได้แก่ วิชารัฐ .321 (ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ) วิชารัฐ .431 (พัฒนาการทางการเมือง) และวิชารัฐ .441 (ลัทธิการเมืองและลัทธิเศรษฐกิจ)²

งานวิจัยในประเทศไทยที่เกี่ยวกับรัฐศาสตร์ การเมือง การปกครองที่พอจะนำมากล่าวอ้างถึงในการวิจัยครั้งนี้ มีดังต่อไปนี้

ปี พ.ศ. 2510 สุจิต บุญบงการ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ทัศนคติและความสนใจของนักศึกษาที่มีต่อการเมือง" โดยใช้นิสิตที่เรียนอยู่ปีสุดท้ายของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 3 กลุ่มคือ นิสิตที่เรียนรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ นิสิตที่เรียนทางวิทยาศาสตร์และเทคนิค กับนิสิตที่เรียนทางสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า นิสิตที่เรียนทางรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มีความสนใจในการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากกว่านิสิตอีก 2 กลุ่ม³

ในปี พ.ศ. 2512 อุเทน บัญญา ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาทัศนคติของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยต่อการเมือง" โดยใช้ประชากร 720 คน ซึ่งสุ่มมาจากนิสิตคณะรัฐศาสตร์ นิสิตคณะอื่น ที่เรียนรัฐศาสตร์บ้าง และนิสิตคณะที่ไม่ได้เรียนวิชา

¹จรรยา สุภาพ, หลักรัฐศาสตร์ (ฉบับพิศการแนวทฤษฎีและประยุกต์), หน้า 559-561.

²สภาการฝึกหัดครู, หลักสูตรการฝึกหัดครู, (กรุงเทพ : โรงพิมพ์กรมตำรวจ, 2519).

³Suchit Bunbongkorn, "Thai Student's Political Interest and Attitude," The Journal of Social Sciences, Vol.6, No.4 (October 1969) : 164 - 87.

รัฐศาสตร์มาแล้ว เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบวิธีทัศนคติของการเมืองที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผลของการวิจัยพบว่า นิสิตคณะรัฐศาสตร์กับนิสิตคณะที่เรียนรัฐศาสตร์มาบ้าง มีทัศนคติต่อการเมืองไม่แตกต่างกัน ส่วนนิสิตที่ไม่ได้เรียนรัฐศาสตร์มาแล้วจะมีทัศนคติต่อการเมืองต่ำกว่า 2 กลุ่มแรก นิสิตปีที่ 1 และปีที่ 4 มีทัศนคติต่อการเมืองไม่ต่างกัน และนิสิตชายมีทัศนคติต่อการเมืองดีกว่านิสิตหญิง ซึ่งอาจสรุปได้ว่า การที่นิสิตได้เรียนวิชาทางรัฐศาสตร์มาบ้าง น่าจะเป็นส่วนที่ทำให้ให้นิสิตมีทัศนคติที่ต่อการเมืองได้¹

ในปี พ.ศ. 2515 พูลสุข เรืองไทย ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" ทั้งนี้เพื่อที่จะศึกษาการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โดยส่งแบบสอบถามไปยังครูผู้สอนวิชาหน้าที่พลเมืองจำนวน 20 คน นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 300 คน จากโรงเรียนมัธยมศึกษาสายสามัญในกรุงเทพมหานคร และได้ทำการสังเกตการสอนของตัวอย่างประชากรเป็นเวลา 38 ชั่วโมง ผลการวิจัยปรากฏว่า การเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ยังไม่มีประสิทธิภาพพอ เพราะส่วนใหญ่ครูใช้วิธีสอนแบบบรรยาย นักเรียนไม่มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและแก้ปัญหาเท่าที่ควร การค้นคว้าเพิ่มเติมน้อย ผู้วิจัยได้เสนอแนะว่า ควรปรับปรุงเนื้อหาวิชา และหลักสูตรวิชาหน้าที่พลเมืองให้ทันสมัย และครูควรพยายามปรับปรุงตนเองด้วยการหาความรู้เพิ่มเติมทั้งวิชาการ และวิธีการสอนแบบใหม่ ๆ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังมีความเห็นว่า ผู้ปกครอง ของค์การ และสถาบันต่าง ๆ ควรถือเป็นความรับผิดชอบร่วมกันกับโรงเรียน ในการสร้างพลเมืองที่²

¹ อุเทน ปัญญา, "การศึกษาศักยภาพของนิสิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยต่อการเมือง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโททางจิตวิทยา แผนกวิจัยการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513) (อัครสำเนา).

² พูลสุข เรืองไทย, "การสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2515).

ในปี พ.ศ. 2516 ควงมด วานิช ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนสาธิตกวดการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นของโรงเรียนสาธิตกวดการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองตลอดจนข้อเสนอนแนะของนักเรียน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามไปยังตัวอย่างประชากรจำนวน 300 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนส่วนใหญ่ให้ความสนใจ แก่หาวิชาหน้าที่พลเมืองตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นทุกเรื่อง แต่อยู่ในระดับปานกลาง และมีความต้องการที่จะให้มีการสอนเรื่องการเปรียบเทียบ การปกครองระบอบประชาธิปไตยกับสังคมนิยม และคอมมิวนิสต์ วิธีการสอนของครูที่นักเรียนชอบมากที่สุดคือการที่ครูนำเอาเหตุการณ์ปัจจุบันเข้ามาเกี่ยวข้องกับบทเรียน นักเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าวิชาหน้าที่พลเมือง เป็นวิชาที่ช่วยให้เข้าใจสิทธิเสรีภาพ และหน้าที่ของตน มีนักเรียนร้อยละ 38.7 ที่ไม่ชอบวิชาหน้าที่พลเมือง เพราะเห็นว่าเนื้อหาไม่ทันสมัย และวิธีการสอนของครูน่าเบื่อหน่าย¹

และในปี พ.ศ. 2517 ปรีชาบุษ ลากเจริญ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย" โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และสำรวจปัญหาที่ครู นักเรียนประสบ ตลอดจนข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหลักสูตร แบบเรียน การเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ โดยส่งแบบสอบถามไปยังตัวอย่างประชากรที่เป็นครูจำนวน 25 คน และนักเรียนจำนวน 300 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า

¹ ควงมด วานิช, "ความคิดเห็นของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนสาธิตกวดการสอนวิชาหน้าที่พลเมือง" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516).

วิธีสอนที่ครูใช้บ่อยที่สุดคือ บรรยาย การอภิปรายประกอบการซักถาม การค้นคว้าประกอบ การเรียน และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นและฝึกแก้ปัญหาโดยการอภิปราย ปัญหาสำคัญของครูได้ค้นพบจากการวิจัยนี้คือ โรงเรียนไม่สามารถหาแหล่งค้นคว้าหนังสือ ขาดอุปกรณ์ เอกสารทางวิชาการ ตำรา และอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนให้กับครูและ นักเรียนได้อย่างเพียงพอ ปัญหาของนักเรียนคือ เนื้อหาวิชาไม่น่าสนใจ ครูไม่สามารถ จัดกิจกรรมได้ตามที่ต้องการ ครูให้ข้อเสนอแนะว่า ผู้บริหารควรຈະจัดเพิ่มงบประมาณ เวลา อุปกรณ์การสอน และหนังสือสำหรับสอนวิชาหน้าที่พลเมืองให้มากขึ้น ส่วนนักเรียน เสนอแนะว่า อุปกรณ์การสอนและหนังสือวิชาหน้าที่พลเมืองควรมีให้ทันสมัยและเหมาะสมกับ ความต้องการของนักเรียน โดยคำนึงถึง วุฒิภาวะของนักเรียนด้วย¹

งานวิจัยต่างประเทศ

ในปี ค.ศ. 1969 แซมมวล ลูเซอร์ ลอง (Samuel Louser Long) แห่ง มหาวิทยาลัยอินเดียนา ได้ทำการวิจัยเรื่อง "The Social Studies Teachers Political Socialization Agent : An Empirical Investigation of Role Perception and Role Performance" มีความเห็นว่าครูสอนวิชาสังคมศึกษา เป็นบุคคลที่สำคัญที่สุดที่จะต้องรับผิดชอบในด้านการให้ความรู้ และการเห็นคุณค่า เพื่อช่วยให้เยาวชนมีความคุ้นเคย และเข้าใจกระบวนการปกครองของประเทศ จึงได้ทำการศึกษา เรื่องนี้ กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของครูสังคมศึกษาในฐานะ ตัวแทนสังคมประภคิตทางการเมือง (Political Socialization Agent) ว่าเป็น อย่างไรบ้าง ส่วนวิธีการในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้จากการเปรียบเทียบบทบาทของครู-

¹ปรียานุช ลากเจริญ, "การเรียนการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษาด้านจิต ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517).

สังคมศึกษา โดยแบ่งตามลักษณะที่สำคัญ 4 ประเภท คือ เพศ เชื้อชาติ ประสบการณ์ และชนิดของ โรงเรียนที่ทำการสอน นอกจากนี้ยังได้พิจารณาถึงความเข้าใจและทัศนคติที่มีต่อการเป็นตัวแทนสังคมประเภททางการเมือง (Political Socialization Agent) ควย ลอง (Long) ได้ส่งแบบสอบถามไปยังครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยม จำนวน 64 แห่ง ในเมืองอินเดียนาโพลิส (Indianapolis) หลังจากได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์แล้ว ได้สรุปผลการวิจัยดังนี้

1. การเปรียบเทียบบทบาทของครูสังคมศึกษา แบ่งแยกตามระดับชั้นของการสอน ปรากฏว่า ครูในโรงเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (Junior High School) จะมีความสนใจและกังวลเกี่ยวกับการที่ความหมายพฤติกรรมนักเรียนในฐานะตัวแทนสังคมประเภททางการเมืองมากกว่าครูสอนสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย (Senior High School)

2. การเปรียบเทียบบทบาทของครูสังคมศึกษา แบ่งแยกตามเพศ ปรากฏว่า ครูหญิงมีความรู้สึกเป็นอิสระในการสอนสังคมศึกษามากกว่าครูชาย เนื่องจากครูชายถือว่าตนมีอิทธิพลต่อนักเรียนมาก นอกจากนี้ ครูชายยังมีการแสดงออกในด้านการคัดค้านและการให้ความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ มากกว่าครูหญิง ส่วนในแง่ของการเป็นตัวแทนสังคมประเภททางการเมืองนั้น ครูชายคิดว่าควรจะแสดงออกในแง่การเมืองหรือการมองเห็นคุณค่าของแต่ละคนตามธรรมชาติ ส่วนครูหญิงนั้นมีความเห็นว่า ควรเป็นไปในแง่การรักษาดีกว่า

3. การเปรียบเทียบบทบาทของครูสังคมศึกษา แบ่งตามประสบการณ์ ปรากฏว่า ครูสอนสังคมศึกษาที่มีประสบการณ์มาก มักจะยอมรับบทบาทของตนในฐานะเป็นตัวแทนสังคมประเภททางการเมืองมากกว่าครูที่มีประสบการณ์ในการสอนน้อย นอกจากนี้ยังพบว่า ครูที่มีประสบการณ์ในการสอนมาก มีความสนใจเกี่ยวกับแหล่งที่มาในการวิพากษ์วิจารณ์ เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับ โรงเรียนและชุมชนมากกว่าครูที่ขาดประสบการณ์ใน

การสอนวิชา¹นี้ อย่างเพียงพอ¹

ในปี ค.ศ. 1972 ริชาร์ด ซี เรมี (Richard C. Remy) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "High School Seniors' Attitudes Toward Their Civics and Government Instruction" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะสำรวจทัศนคติและความสนใจของนักเรียนที่มีต่อการสอนวิชาหน้าที่พลเมืองและการปกครอง สำรวจเนื้อหาวิชาที่นักเรียนสนใจและต้องการเรียน ตลอดจนอุปสรรคประกอบการสอน และการจัดประสบการณ์ของครูให้แก่ นักเรียน

ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนมีความเบื่อหน่ายในวิชาหน้าที่พลเมืองและการปกครอง เนื่องจากการจัดเนื้อหาของนักการศึกษาและการสอนของครู ไม่ได้คำนึงถึงความต้องการของนักเรียน นักเรียนมีความเห็นว่า การสอนวิชาหน้าที่พลเมือง ครูมักจะสอนตามเนื้อหาในแบบเรียน สอนแต่หลักการซึ่งไม่สามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ นักเรียนไม่เข้าใจสภาพปัญหาการเมืองและการปกครองอย่างถ่องแท้ ครูมักจะใช้หนังสือแบบเรียนเพียงเล่มเดียวสอน นักเรียนมีความต้องการที่จะให้ครูจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนประสบการณ์แห่งประชาธิปไตย และฝึกการคิดอย่างมีเหตุผลให้แก่พวกเขา นักเรียนต้องการให้ครูนำเอาปัญหาสังคม ปัญหาการเมืองการปกครองในปัจจุบันมาอภิปรายเสมอ ๆ ผู้วิจัยได้สรุปว่าการจัดการเรียนการสอนของครูควรมุ่งให้เกิดใ้ได้รับประโยชน์มากที่สุด และจะต้องคำนึงถึงความต้องการของเด็กเป็นประการสำคัญ²

¹Samuel Louser Long, "The Social Studies Teachers Political Socialization Agent: An Empirical Investigation of Role Perception and Role Performance," Dissertation Abstracts International, Vol. 31, No. 4 (October, 1969) : 1173-4-A.

²Richard C. Remy, "High School Seniors' Attitudes Toward Their Civics and Government Instruction," Social Education, (October, 1972) : 591 - 6.

ในปี ค.ศ. 1973 โรเบิร์ต จอห์น เอลลิสัน (Robert John Ellison) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "A Study of Effects of Value Clarification on Political Attitudes" การศึกษาเรื่องนี้เกิดจากความเชื่อที่ว่า บทบาทและหน้าที่อันควรกระทำอย่างหนึ่งของโรงเรียนก็คือ การอบรมสั่งสอนทางการเมือง และแบบเรียนที่เกี่ยวกับการอบรมสั่งสอนคุณเหมือนจะเน้นที่หลักสูตรของหน้าที่พลเมืองที่ใช้ในโรงเรียนมัธยม ซึ่งมีผลต่อคุณค่าทางการเมืองของเด็กเรียนน้อยมาก

การศึกษารังนี้ กระทำโดยการวัดทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา 2 ชั้นในโรงเรียนเดียวกันที่ศึกษาวิชาหน้าที่พลเมือง โดยมุ่งพิจารณาความแตกต่างระหว่าง 2 กลุ่มนี้ในด้านของความชัดเจนในคุณค่าทางการเมือง เครื่องมือที่ใช้วัดทัศนคติทางการเมืองของนักเรียน ผู้ศึกษาได้ทำขึ้นเองเป็นมาตราวัดทัศนคติแบบลิเคอร์ต์มีจำนวน 30 ข้อ หากความเชื่อมั่นโดยวิธีวัดความเชื่อมั่นถึงแบบที่หลักสูตรของ สเปียร์แมน บราวน์ (Spearman Brown) มี $r = .93$ ผลของการศึกษารังนี้ปรากฏว่า กลุ่มของคุณค่า ($N = 19$) ได้รับความรู้ที่แจ่มชัดทางวิชาการเพิ่มพูนขึ้น ในกรณีเกี่ยวกับเกณฑ์ทางประชาธิปไตย (2.41%) มีแนวโน้มที่สามารถจะนำไปใช้ได้ และยังมี ความแตกต่างกันเกี่ยวกับเพศ อัตราเฉลี่ยของความรู้และระดับชั้นมีผลในทางตรงกันข้าม สำหรับกลุ่ม ($N = 23$) มีส่วนเห็นด้วยกับเกณฑ์ทางประชาธิปไตยลดลง (1.03 %) และมีแนวโน้มเหมือนกันในด้านความแตกต่างทางเพศ อัตราเฉลี่ยด้านความรู้ และระดับชั้น

การศึกษารังนี้ทำให้เห็นภาพพจน์ว่า วิชาหน้าที่พลเมืองยังมีผลต่อทัศนคติทางการเมืองของนักเรียน และคุณค่าที่ชัดเจนอันนี้จะเป็นประโยชน์ในการเพิ่มพูนผลสำเร็จและความมั่นคงของวิชาหน้าที่พลเมือง¹

¹Robert John Ellison, "A Study of Effects of Value Clarification on Political Attitudes." Dissertation Abstracts International, Vol.35 No.3 (September 1973) : 1550-A.

ปี ค.ศ. 1974 แครอล แคท เวบสเตอร์ (Carol Cate Webster) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "Political Socialization in India" วัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาว่า การให้ความรู้ทางการเมืองมีผลต่อทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนหรือไม่ ประชากรคือ นักเรียนเกรด 9 และเกรด 11 จำนวน 1,160 คน จากโรงเรียนมัธยม 20 โรงเรียน ในนิวแคลิฟอร์เนียให้นักเรียนตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของพลเมือง โดยเอาผลที่ได้จากนักเรียนเกรด 9 ที่ไม่ได้เรียนวิชาหน้าที่พลเมืองไปเปรียบเทียบกับนักเรียนเกรด 11 จากโรงเรียนเดียวกันที่ได้เรียนวิชาหน้าที่พลเมืองมา 2 ปี

ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนเกรด 11 ที่ได้เรียนวิชาหน้าที่พลเมืองมา 2 ปี เปรียบเทียบกับนักเรียนเกรด 9 ไม่มีความแตกต่างกันเกี่ยวกับทัศนคติทางการเมือง ผู้วิจัยได้สรุปว่าตัวแปรอิสระเช่น เพศ ประเภทของโรงเรียน สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม ภูมิฐานะของผู้ปกครอง และสิ่งแวดล้อมของนักเรียนมีผลต่อทัศนคติทางการเมืองของนักเรียนมากกว่าการได้รับการอบรมวิชาหน้าที่พลเมืองในโรงเรียน¹

ปี ค.ศ. 1979 เจฟฟรีย์ อีเลียต (Jeffrey Elliot) ได้เสนอโครงการวิจัยเรื่อง "American Politics and Government : An Introductory Course for Community College Students" โครงการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้สร้างหลักสูตรสาขาวิชารัฐศาสตร์ขึ้นสำหรับนักศึกษาของวิทยาลัยชุมชนโดยเฉพาะ ซึ่งประกอบด้วย วัตถุประสงค์ของการวิจัย การคัดเลือกตัวอย่างประชากร บันทึกการสอน สื่อการสอน กิจกรรม แบบทดสอบ และเครื่องมือในการประเมินผลการเรียนการสอน วัตถุประสงค์ของการวิจัยคือการเสนอหลักสูตรแนวใหม่ให้กับนักศึกษาของวิทยาลัยชุมชน เพื่อเป็นการเชื่อมโยงช่องว่างระหว่างทฤษฎีและการปฏิบัติ อีกทั้งมุ่งเน้นเนื้อหาและทัศนคติ ค่านิยม และอื่น ๆ ไปพร้อมกัน

¹Carol Cate Webster, "Political Socialization in India," Dissertation Abstracts International, Vol. 35, No. 1 (July, 1974): 548 - A.

เพื่อให้นักศึกษา เกิดความสนใจ เข้าใจระบบ กลไกการเมืองการปกครองของอเมริกาดีขึ้น
 วิธีสอนที่ใช้ในหลักสูตรนี้ มีหลายวิธี เช่น การแสดงบทบาทสมมติ การสอนแบบ
 สืบสวนสอบสวน การโต้วาที อภิปราย การแบ่งกลุ่ม และการสอนโดยใช้สื่อการสอน
 หลายชนิดประกอบ การเรียนการสอนตามหลักสูตรดังกล่าวประสบผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้
 หัวข้อสำคัญในหลักสูตรได้แก่ การเมืองการปกครองของอเมริกา เน้นการสร้าง
 ชาติ รัฐธรรมนูญ รัฐบาลกลาง มติมหาชน พรรคการเมือง การเลือกตั้ง นโยบาย
 การต่างประเทศ สิทธิเสรีภาพของพลเมือง บทบาทของประชาชนและการเปลี่ยนแปลง
 ทางสังคม¹

¹Jeffrey Elliot, "American Politics and Government: An Intro-
 ductory Course for Community College Students," Dissertation
Abstracts International, Vol. 39, No. 11 (May, 1979) : 6686-A.